

UDK:372.8

Nilufar SHAKAROVA,
Samarqand davlat universiteti tayanch doktoranti
E-mail:shakarovanilufar97@gmail.com

DSc, professor T.Islomov taqrizi asosida

MAKTABGA TAYYORLOV GURUHI BOLALARINI BOSHLANG‘ICH TA‘LIMGA TAYYORLASHNING AHAMIYATI VA O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Annotatsiya

Ushbu maqolada bolalarni maktabga tayyorlashning o‘ziga xosliklari, boshlang‘icha ta‘limga oid bilimlarni egallashda bola duch kelishi mumkin bo‘lgan qiyinchiliklarni bartaraf etishda ta‘lim-tarbiya jarayonini qanday amalga oshirish kerakligi, nimalarga e‘tibor qaratish lozimligi, tayyorlov guruhi bolalarini maktabda boshlang‘ich sinfda o‘qishga tayyorlashda olimlarning tadqiqotlaridagi fikr-mulohazalari, tayyorlov guruhi va 1-sinf darliklari orasidagi o‘zaro o‘xshashliklar keltirib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: Maktabga tayyorlov, umumiy va shaxsiy tayyorlik, boshlang‘ich ta‘lim, o‘qituvchi, ijtimoiy moslashuv, o‘quvchi bo‘lish istagi, kognitiv qoviliyat, idrok qilish, kommunikativlik.

ЗНАЧЕНИЕ И СПЕЦИФИКА ПОДГОТОВКИ ДЕТЕЙ ПОДГОТОВИТЕЛЬНОЙ К ШКОЛЕ ГРУППЫ К НАЧАЛЬНОМУ ОБРАЗОВАНИЮ

Аннотация

В данной статье рассматриваются особенности подготовки детей к школе, как реализовать учебно-воспитательный процесс в преодолении трудностей, с которыми может столкнуться ребенок при приобретении знаний о начальном образовании, на что следует обратить внимание, отзывы ученых в исследованиях при подготовке детей подготовительной группы к обучению в начальной школе, взаимодействие между учебниками подготовительной группы и 1 класса. приведены сходства.

Ключевые слова: Готовность к школе, общая и личностная готовность, начальное образование, учитель, социальная адаптация, желание быть учеником, познавательные способности, восприятие, коммуникативность.

THE IMPORTANCE AND SPECIFICS OF PREPARING CHILDREN OF THE PREPARATORY SCHOOL GROUP FOR PRIMARY EDUCATION

Annotation

This article discusses the features of preparing children for school, how to implement the educational process in overcoming the difficulties that a child may face when acquiring knowledge about primary education, what should be paid attention to, the feedback of scientists in research when preparing children of the preparatory group for primary school, the interaction between textbooks of the preparatory group and 1st grade. The similarities are given.

Key words: School readiness, general and personal readiness, primary education, teacher, social adaptation, desire to be a student, cognitive abilities, perception, communication.

Kirish. Biz bilamizki, bugungi kunda Respublikamizda uzluksiz ta‘lim tizimida maktabgacha ta‘lim bo‘g‘iniga alohida e‘tibor qaratilmoqda, chunki aynan maktabgacha yoshda bolaning intellektual salohiyati shakllanadi, kognitiv qiziqishlari va o‘quv faoliyati rivojlanadi hamda bu davr shaxsning o‘ziga xos xususiyatlarini rivojlanishi va turli bilimlarni egallashning eng qulay payti hisoblanadi. Maktabgacha yoshning 6-7 yoshdagi tayyorlov guruhiga to‘g‘ri keladigan davri bolalarning ta‘lim-tarbiya va dastlabki o‘quv faoliyatini o‘zlashtirishda alohida ahamiyatga ega.

Bola 6-7 yoshgacha bo‘lgan davri mobaynida jamiyatga moslashuvi sodir bo‘ladi, o‘z “meni”ni anglaydi, tengdoshlar va kattalar bilan o‘zaro muloqotga kirishadi, muomala madaniyatini bir qadar egallaydi. 6-7 yoshga kelib bolalar ta‘lim-tarbiyasida o‘quv faoliyatiga yanada ko‘proq urg‘u berila boshlaydi. Aynan tayyorlov yosh guruhi davri bolaning o‘zini-o‘zi anglashi uchun zaruriy shart-sharoitlarni yaratish, boladagi erkinlik, mas‘uliyat va ijodkorlik qobiliyatini ochib beradigan, shuningdek, boshlang‘ich ta‘limga tegishli talablarni tezda o‘zlashtirishga va bilim olish jarayonida faol ishtirok etishga imkon beradigan qulay ijtimoiy-psixologik muhitni boshqa yosh davriga nisbatan ko‘proq talab qiladi.

Maktabga tayyorlov guruhi bolalariga boshlang‘ich ta‘limni boshlashdan oldin bolaning jismoniy, aqliy, intellektual rivojlanish darajasi holatini nazorat qilish, ularni o‘qitish va tarbiyalashning aniq, uyushgan, maqsadli rejasi ishlab chiqilgan bo‘lishi lozim. Maktabda o‘qishga yoki boshlang‘ich ta‘limga tayyorlik – bu bolada uyg‘un ravishda birlashtirilgan yetarli ko‘nikma va bilimlar majmuasini anglatadi. Dunyoda o‘zining ta‘lim tizimi bilan ajralib turadigan yapon ta‘lim nazariyasiga ko‘ra, bolaga 5 yoshgacha o‘zi xohlagan barcha narsaga ruxsat beriladi, shundan so‘ng boshlang‘ich sinfga tayyorgarlik darslari boshlanadi.

Adabiyotlar tahlili. Maktabga tayyorlov guruhi bolalarining boshlang‘ich ta‘limga tayyorligi va o‘quv tarbiyaviy faoliyatlarida nimalarga e‘tibor qaratish lozimligi xususida ko‘pgina olimlar o‘zlarining tadqiqotlarida turli fikr-mulohazalarini ilgari surishgan. Rus olimi K.D.Ushinskiy birinchilardan bo‘lib bolalarning boshlang‘ich talimga tayyorligi masalasi haqida fikr yuritib, Ta‘liming har qanday nosqichini amalga oshirishda bolaning rivojlanish darajasi asosiy omil ekanligini ta‘kidlaydi. U bolalarni o‘rganishga tayyorlashning asosiy yo‘nalishlarini aniqlaydi, Bular:

- rasm chizish, bitta mavuga e‘tibor qaratish qobiliyatini rivojlantirish;

- bolaning unga aytilayotganlarni diqqat bilan tinglash;
 - fikrini to'liq jumlar orqali ifoda etishga o'rgatish;
 - bolalarni yozuvga o'rgatishdan oldin ularning qo'llarini mashq qildirish;
 - obyektlarni to'g'ri hisoblashga o'rgatish bo'lib, ular keyingi o'quv bosqichi uchun muhim faoliyat ekanligini o'z izlanishlarida keltirib o'tadi. Bundan tashqari K.D.Ushinskiy boshlang'ich maktanga tayyorlikni faqatgina savodxonlikka tayyorgarlik deb tushunmaslik kerakligini ta'kidlaydi [3].

D.B.Elkonin boshlang'ich sinfga tayyorlik muammosini ko'rib chiqib, birinchi navbatda o'quv faoliyati uchun zarur shart-sharoitlarni shakllantirish kerakligini ilgari suradi [4].

A.N.Leontev umuman olganda psixikaning rivojlanish darajasiga va bolaning o'z xatti-harakatlarini boshqarish qobiliyatiga ega bo'lishini muhim deb hisoblagan [5].

G.G.Kravtsov va E.E.Kravtsov o'zlarining tadqiqotlarida maktabga tayyorgarlikning muhim tarkibiy qismi sifatida kommunikativlikni ko'rsatib, bolaning muloqot qoidalariga e'tibor qaratishi, kattalar va tengdoshlar bilan mazmunli aloqa o'rnatish va birgalikdagi faoliyatda o'zaro muloqot elementlaridan foydalanish ko'nikmalarini egallashi lozimligini ta'kidlab o'tishgan [6].

A.V.Zaporojes o'z navbatida boladagi harakatlarni ixtiyoriy ravishda tartibga solish, kognitiv, analitik va sintetik faoliyatni rivojlantirishga tayyorlikni aytib o'tadi [7]. Shu bilan birga tayyorlov yosh guruhlarida ta'lim-tarbiya jarayonini ko'proq o'yinli tarzda tashkil qilish ma'quldir, chunki V.A.Suxomlinskiyning so'zlariga ko'ra, kashfiyotchilik, o'yin va ijodkorlik bolaning hayot tarzini yanada boyitadi. Bolalarni boshlang'ich ta'limga tayyorlashni ko'proq o'yinli tarzda olib borish asta-sekin boladi "men xohlayman" so'zi o'rnini "men bajaraman, men bajarishim kerak" so'zi egallab boshlaydi. Maktabga tayyorlik faqat o'qish va yozish malakalari bilan cheklanmaydi. Ko'proq darajada bu shakllangan psixik va tizimli o'qishga munosbat, shuningdek yangi sharoitga moslashish qobiliyatidir.

Tadqiqot metodologiyasi. Bolalarni maktabga borishdan oldin egallashi kerak bo'ladigan ko'nikmalar umumiy rivojlanish bilan bog'liq bo'lgan barcha jarayonni o'z ichiga oladi.

fikrini aniq bayon qila olish;

o'zi haqida ma'lumot berish qobiliyati (familiyasi, ismi, yoshi, manzili, ota-onasining ismi, kasbi, telefon raqami);

obyektlar orasidagi farq va ularni aniqlash;

gigiya vositalaridan foydalanish va o'z-o'ziga xizmat qilish ko'nikmalarini (kiyinish, yechinish, tishlarni tozalash, mustaqil ovqatlanish va hokazo) egallash.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni o'qitish va tarbiyalashning eng muhim vazifalaridan biri bolalarni boshlang'ich ta'limga tayyorlashdir. Ma'lumki, bolalarni 1-sinfda o'qishga tayyorlash bolalar maktabga kelishida ancha oldin boshlanadi va maktabgacha ta'lim tashkilotlarida, alohida markazlarda va maktablar qoshidagi boshlang'ich ta'limga tayyorlov guruhlarida bolalarga deyarli tanish bo'lgan faoliyat turlari asosida amalga oshiriladi, bular quyidagilar.

o'yin turlari orqali;

rasm chizish;

yo'zish;

qurish-yasah;

nutqiy mashg'ulotlar orqali.

Bolalarni boshlang'ich ta'limga tayyorlashda quyidagi yo'nalishlarni alohida ajratib ko'rsatish zarur

Bolaning boshlang'ich ta'limga psixologik tayyorligi;

bolaning ruhan maktabga tayyorligi bo'lib, u kamida 10-15 daqiqa davomida har qanday faoliyatga e'tibor qaratishi;

diqqatli bo'lishi va o'qituvchining topshirig'iga muvofiq harakat qilishga tayyor bo'lishi kerak;

yaxshi xotira;

mustaqil fikrlash va ijodkorlik qobiliyatiga ega bo'lishi muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, u tengdoshlari bilan xotirjam muloqot qilishi va muayyan vaziyatda o'zini tuta bilishi, mustaqil va birmuncha mas'uliyatli bo'lishi kerak.

Bolaning boshlang'ich ta'limga jismoniy tayyorligi. Bu bolaning muvaffaqiyatli ta'lim olishi va o'rganishiga imkon beradigan qoniqarli salomatlik holatini anglatadi. Bunga motorikalarning rivojlanganligi, partada to'g'ri o'tirish, organizmning muvozanatni ushlab tura olish va boshqalar kiradi.

Bolaning boshlang'ich ta'limga intellektual (aqliy) tayyorligi. Aqliy jihatdan tayyorlik bolaning 1-sinfga kirish paytida zaruriy bilimlar bazasiga ega bo'lishi, tevarak-atrof haqidagi hodisalar haqida kognitiv bilimlarning mavjudligi bilan izohlanadi. Shuningdek, u maktabga hissiy-irodaviy tayyorgarlikni, ya'ni o'rganishning ahamiyatini tushunishni, qiziquvchanlik va rivojlangan nutq, fikrlash va xotira muhim ahamiyatga ega.

Tahlil va natijalar. Bola qanday faoliyat turi bilan shug'ullanmasin, tevarak-atrofdagi olamdan o'zi uchun yangi bilimlarni hosil qiladi, yangi narsalarni o'rganadi (naqsh chizish, kubiklardan uy qurish, plastilindan hayvon haykalchalarini yasash va boshqa faoliyat turlarida). Keyinchalik ushbu faoliyat turlari o'quv faoliyati ko'rinishini egallaydi va olingan bilimlar bola faoliyatining ongli maqsadiga aylanadi, o'zining harakatlarini anglay boshlaydi, tushunadi va bajaradi. Mashg'ulotlarni o'tkazishda bolada stolda to'g'ri o'tirish, qalam yoki ruchkani to'g'ri ushlab, o'qituvchining savollariga to'g'ri javob berish, diqqat bilan tinglash va savollarga javob berish qobiliyatini shakllantirishga alohida e'tibor qaratish lozim.

1-sinf va maktabga tayyorlov guruhining o'quv faoliyati o'zaro mos keladi bular quyidagilar:

so'zlarni ovozi tahlil qilish;

tovushlarni bilishi, to'g'ri talaffuz qila olish;

so'z boyligini yangi so'zlar bilan to'ldirib borish;

10 soni ichida to'g'ri va teskari hisobni erkin bajarish;

asosiy geometrik shakllarni bilish;

fazoviy tasavvurga ega bo'lish;

vaqt haqida tasavvurga ega bo'lish.

Olib borilgan kuzatishlar asosida maktabga tayyorlov guruhi va boshlang'ich sinf o'quv dasturlaridagi bir-biriga nisbatan yaqin mazmundagi ta'lim-tarbiya jarayonidagi faoliyat turlari mavjudligini ko'rishimiz mumkin.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, maktabga tayyorlov guruhi bolalarining boshlang'ich ta'limga qadam qo'yishi shaxs shakllanishida, uning ta'limning keyingi pog'onasida o'quv-tarbiyaviy faoliyat mazmunini muvaffaqiyatli o'zlashtirishida muhim ahamiyatga. Bugungi kunda bolaning maktabga elementar boshlang'ich bilimlar bilan kelishi zamon talabiga aylanmoqda desak, mubolag'a bo'lmaydi. Bu esa maktabgacha yoshdagi bolalar uchun yaratilgan ta'lim-tarbiya dasturlari maktab darsliklarini puxta egallash uchun asos vazifasini o'taydi va maktabgacha talim tashkilotlarida, maktablar qoshida va alohida bilim beruvchi markazlarda bolalarni maktabga har tomonlama tayyorlash, mantiqiy tafakkur doirasini kengaytirish, nutqiy hamda intellektual salohiyatini zaruriy bilimlar bilan boyitish, savodxonlik darajasini oshirish bo'yicha olib boriladigan ishlar ko'lamini yanada kengaytirishni va takomillashtirish zaruriyatini keltirib chiqaradi. Shunday ekan, tarbiyachi-pedagog va o'qituvchilar kelajak avlodni har tomonlama rivojlangan shaxs sifatida voyaga yetishishlari uchun zamonaviy ta'lim metod hamda texnologiyalaridan foydalanib bolalarni maktabda boshlang'ich sinfda o'qishga tayyorlashda o'zlarining pedagogik mahorati

va kasbiy salohiyatini zamon talabiga mos ravishda muvofiq.
rivojlantirib, yangi bilimlar bilan boyitib borishlari maqsadga

ADABIYOTLAR

1. Boboyorova G. Bolalarni maktabga tayyorlashda interfaol usullardan foydalanish. Maktabgacha ta'lim j., 2007. 6-son.
2. M.Rasulova, D.Abdullayeva, S.Oxunjonova, «Bolalarni maktabga psixologik
3. tayyorgarligi» T., 2004 yil.
4. Терещенко М.Н., Подготовка детей к обучению в школе: вчера и сегодня -Актуальные вопросы современной науки, 2008. 226-б.
5. Гуткина Н.И., Психологическая готовность к школе. – М. Академический Проект, 2000. 184-б.
6. Семаго Н.Я., Семаго М.М., Теория и практика углубленной психологической диагностики. От раннего до подросткового возраста Монография. – М. АРКТИ, 2016. – 56 б.
7. Кравцов Г.Г., Кравцова Е.Е., Психология и педагогика обучения дошкольников: Учебное пособие. – М. 2013. –264 б.
8. Митичева Т.И., Шадрин Я.А., Особенности подготовки детей дошкольного возраста к обучению в школе. Молодой ученый. – 2017, 700-б.
9. Xalilova N.I., Norqo'ziev D.B. Bolani maktab ta'limiga psixologik tayyorgarligi metodik qo'llanma.T. 2009 y.